

A Holland Könyvtárellátó

W.M. RENES

A Holland Könyvtárellátó (Nederlandse Bibliotheekdienst) igazgatójának 1975. augusztus 18-án, a szervezet új épülete avatásán elmondott beszédét KÖRTÉS Julia tömörítette.

A holland könyvtárak 1971-ig mindent egyéni módon szereztek be. Ezért Skandinávia és Nyugat-Németország példájára a hollandok is biztosítani akarták a könyvellátás központosítását. Felismerték, hogy a központilag beszerzett könyveket központilag kell köttetni, illetve szükség esetén a kötést megerősíteni, annotált könyvkártyákkal ellátni, a könyvekhez kartonokat mellékelni, a könyvgerincet ragasztható címkével ellátni és a lejárat (határidős) tasakokat is központilag kell biztosítani, mivel egyénileg ezek megoldása lényegesen lassabb és költségesebb.

Már az 1960-as évek második felében végeztek erre vonatkozólag tanulmányokat, gyűjtötték az összehasonlító módszertani tapasztalatokat. A könyvbeszerzés, kötetés, katalogizálás kérdéseit széleskörű könyvtáros-szervezet tanulmányozta. A tapasztalatokat elsősorban a közművelődési könyvtárak számára kívánták hasznosítani. Az előkészületek hosszú időt vettek igénybe, de világos volt, hogy a minden könyvtárban jelentkező "aprómunkák" egységesítését csak a centralizáció oldhatja meg.

A könyvkiadók és könyvkereskedők tudomást szereztek a könyvtárosok terveiről, és maguk is készítettek kooperációs terveket. Hollandiában az egész ország területén szétszórtnak találhatók jó könyvállománnyal és könyvkereskedelmi kapcsolatokkal rendelkező könyvesboltok. A centralizációs tervek ellen a könyvkiadóknak és könyvkereskedőknek elsősorban anyagi természetű kifogásaik voltak, mivel a holland könyvkereskedelem belföldön jóval olcsóbb, mint a behozatal. Ebből természetesen különféle átszámítási és árendedmény-problémák adódtak, mivel a kölcsönző könyvtárak egy tényleges könyvárfolyam alapján dolgoznak, ami a könyvkereskedelem és a kiadók között szokatlan volt. Ennek szakmai módszereit meg kellett találni. Ennek ellenére a kiadók és a könyvkereskedők a maguk részéről felajánlották az együttműködést, és bizottságaikat létre is hozták, a kérdés kidolgozására. A könyvtárak maguknak tartották fenn alapvető problémáikat, az osztályozás és a kötetés megoldását, megszervezését.

A különböző érdekcsoportok között végül az a megegyezés született, hogy amennyiben a Bibliotheekdienst-hez tartozó bármely könyvtár saját kódja megjelölésével könyvet rendel, akkor a szerződött könyvesboltok 15% kedvezményt biztosítanak a meghatározott kiskereskedelmi árból.

A tárgyalások során kitűnt, hogy a kiadók és a könyvkereskedelem számára készülő tájékoztatás a könyvtáraknak nem nyújt elegendő információt a könyvbeszerzések megítéléséhez, ehhez más típusú tájékoztatás lenne szükséges. Az előzetes kiadói információk szokásban vannak ugyan, de ezek elsősorban nem az árak, engedmények, illetve egyéb pénzügyi kérdések szempontjából érdekesek. Éppen ezért a tájékoztatás a könyvtárak szervezett irányítása alá tartozik, régebben "Centrale Vereniging" címen, ma a NBLC (Nederlands Bibliotheek en Lectur Centrum) részeként.

Minden közös feladat, tehát a pénzügyi kérdések, a kereskedelmi kapcsolatok, a fizikai munka útján való könyv-felszerelés, a könyvköttetés stb. részére alapítványi tőkét hoztak létre. Ennek 50%-át a Könyvtárosegyesület, 25-25%-át a kiadók, illetve a könyvkereskedők biztosították. Ez alkotja a Nederlandse Bibliotheek Dienst-et. Irányító testületében négy könyvtáros, két könyvkiadó, illetve könyvkereskedő vesz részt.

1970 végén még senki nem tudta, hogy mikorra lesz együtt az induláshoz szükséges alaptőke és hol kezdik meg a tervezett munkát, az egyetlen, amibe az érdekeltek megegyeztek, az volt, hogy a szolgáltatás a lehető legolcsóbb legyen. Ennek érdekében azt tervezték, hogy a különféle helyekről érkező kötetelt könyvek a "Központi Könyvházban" futnak össze, amely a holland könyvkereskedelem egypéldányos mintaraktára. A könyvek felszerelésére, illetve a szükséges géppark elhelyezésére a Könyvkereskedők Székházában kívántak 2-3 szobát biztosítani.

A könyvtárak több mint háromnegyed része a szolgálat megindulása után azonnal ennek keretében kívánta biztosítani könyvbeszerzését. A holland könyvtárak költségvetésüknek nem egyenlő részét kötik le az NBD-nél (Nederlandse Bibliotheekdienst). A lekötött költségvetés egy bizonyos részét a helyi könyvesbolt kapja meg, s mivel a Szolgálat csak az új kiadások beszerzésével foglalkozik, a könyvtárak antikvár vásárlásokra is tartalékolnak, s ezt a részt megkötöttség nélkül bárhol felhasználhatják. Az utóbbi időben a Szolgálat is fenntart már egy szerényebb antikvár készletet a könyvtárak számára, hogy pótlólagos beszerzéseiket is tervszerűbbé tegyék. Pontos adatok nem állnak rendelkezésre, de úgy tűnik, hogy 1975-ben elenyészően kevés az a könyvtár, amely nem veszi igénybe az NBD szolgáltatásait.

A könyvtárosok hamar felfedezték a szolgáltatás előnyeit. Első nagy problémájuk az volt, hogy meghatározott mennyiségű könyvet tudjanak minden héten beköttetni, egységessé tenni. Elnyult a könyvszállítások ideje is. Nehéz volt helyes mennyiségű "krudát" igényelni. A tulságosan korai igénylések, rendelések következtében a könyvtári szállítmányokban nyomdailag hibás könyvek is maradtak. A tájékoztató füzet előállításához szükséges idő, a könyvek megrendelése, kezelésük, felszerelésük és a leszállítás ideje együttesen túl hosszúra nyult ahhoz, hogy áremelés nélkül lehetséges lett volna biztosítani a Szolgálat eredményes működését. Ma már nem támaszkodnak olyan mértékben a krudára, mint a kezdeti időszakban. Ez ugyanis a jelek szerint kockázatot jelent, mivel előbb meg kell tanulni a helyes szempontok kialakítását, hogy bizonyos alapművekből azért mindig legyen egy viszonylag szerény tartalék-készlet is.

A felmerült problémák tisztázása során 1973-ban terveket készítettek arra vonatkozóan, hogyan tudják a szervezeten belül a kölcsönzéseket lebonyolítani. A tervek elkészültek, a probléma azonban napjainkig sem ol-

dódott meg. Tervezték ugyanakkor a könyvkötés saját erőből történő megoldását is, a könyvesbolti kötetstől eltérő, tartósabb, és szebb kötetst kívántak létrehozni. A legnagyobb problémát azonban az jelenti, hogy fel kell készülni a könyvek hetente történő rendszertelen áradására, úgy, hogy mégis eleget tudjanak tenni a szerződések követelményeinek.

1974-ben az igazgatási irodák új helyiséget kaptak, mivel már a kezdeti időszakban világossá vált, hogy a Könyvkereskedők Szövetségében kapott terület a Szolgálat működéséhez nem elegendő. Az év folyamán előbb a csomagoló- és szállító helyiségeket bővítették, majd a könyvkötőtermet, a bemutató raktárat és végül a könyvtárat is nagyobbitották.

A jövőre vonatkozó tervek szerint lényegesen nagyobb könyvkészlettel kívánnak dolgozni mint napjainkban, az is elképzelhető, hogy a könyvtárak minden könyvet megkaphatnak, amit kérnek. Saját számítógép üzembe állítását tervezik, és tárgyalásokat folytatnak arra vonatkozóan is, hogy a könyvkötészetet restauráló műhely egészítse ki.

Az NBLC tevékenységének érzékletesebbé tétele érdekében közöljük a cikk egyik mellékletének szöveges részét (az árak felsorolásától eltekintettünk, mivel ezek - még forintra átszámítva sem - nem tesznek lehetővé konkrét összehasonlítást), mely a kötetés terén nyújtott szolgáltatások fajtáit mutatja be.

Az NBLC könyvtárak felé jelzett árai nem foglalják magukban az anotált kártyák és a kölcsönző kártyák árait, ezek után könyvenként egységes jutalékot számítanak fel.

Szolgáltatásaikat formátumok szerinti díjazásban biztosítják. Három formátumtipusra (csoportra) vonatkoztatva közölnek árat minden szolgáltatásról, a kivételes formátumok számára külön kalkuláció készül.

1. Vászongötés befejezése. A könyvfedél három helyen hozzányezve a vászonhoz; az egész könyv filmolux-szal beborítva. A kiadói kötés megmarad.

2. Vászongötések megerősítése. Ha a kiadói kötés tulságosan gyengének bizonyul a könyvtárak intenzív használatára, külön filmolux szalag a könyvfedél elején és hátán.

3. Vászongötésű könyvek újrakötése. A fonálfüzés nélküli kiadói kötések gyakran túl gyengék intenzív használatra. A könyveknek illusztrált fedele van, de felette nincs a kötés borítással befedve.

4. Karton fedelű könyvek. A könyvfelelet eltávolítják, vászongötést erősítenek hozzá és a felelet három helyen hozzányezik, úgy mint a borítót.

5. Brosurák, vitairatok és más könyvek, amelyek nincsenek intenzív használatban, kevésbé költséges táblákat kapnak elöl és hátul un. "kemény plasztik"-ból.

6. Szabadlapokban (nyomdai krudában) vásárolt könyvek. Amikor csak lehetséges, a könyvek nagyobb mennyiségét kiadói kötés nélkül vásárolják meg, un. szabad lapokban. Az árakat esetenként kalkulálják; ezek a formátumtól és a példányszám nagyságától függnék.